

27 Μαγτίου, 1992

[ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, ΑΡΤΕΜΗΣ, Δ/στές]

ΕΛΕΝΗ ΧΟΠΠΗ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ,

Εφεσείοντες

v.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΑΝΑΓΗ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ,

Εφεσίβλητοι.

(Πολιτική Έφεση Αρ. 7543).

Διαθήκη — Προσβολή κύρους διαθήκης λόγω έλλειψης δικαιοπρακτικής ικανότητας εξ αιτίας πνευματικής αναπηρίας και λόγω άσκησης αδικαιολόγητου επηρεασμού και ψυχικής πίεσης — Το πρωτόδικο Δικαστήριο βρήκε ότι δεν είχαν αποδειχθεί — Το Εφετείο έκρινε ότι δεν συνέτρεχε οποιοσδήποτε λόγος για επέμβασή του. 5

Η Αγγελική Αντωνιάδου πέθανε στη Λευκωσία στις 26.4.84 σε ηλικία 83 χρόνων. Δεν είχε αναγκαίους κληρονόμους και με διαθήκη της την οποία εκτέλεσε στις 13.6.83 άφησε όλη την περιουσία της στον Ιάκωβο Παναγή, που ήταν ενοικιαστής της και είχε στενές φιλικές σχέσεις μαζί της. Με αγωγή τους οι εφεσείοντες, που ήταν όλοι κληρονόμοι της αποβιώσασής, πρόσβαλαν την εγκυρότητα της διαθήκης, μεταξύ άλλων, για τους λόγους ότι (α) η αποβίωσασα κατά τον χρόνο της εκτέλεσης της διαθήκης δεν είχε δικαιοπρακτική ικανότητα λόγω πνευματικής αναπηρίας και (β) πως η διαθήκη ήταν το αποτέλεσμα αδικαιολόγητου επηρεασμού και ψυχικής πίεσης που ασκήθηκαν σε βάρος της από τον Ιάκωβο Παναγή. Το πρωτόδικο Δικαστήριο, αφού αξιολόγησε την μαρτυρία που προσήγαγαν οι εφεσείοντες για να αποδείξουν την υπόθεσή τους, την απέρριψε σαν αναληθή ή αναξιόπιστη, και απέρριψε την αγωγή, επικυρώνοντας ταυτόχρονα την διαθήκη. 20

Αποφασίσθηκε ότι:

Η υπόθεση των εφεσειόντων ήταν απελπιστικά αδύνατη και τίποτε δεν είχε παρουσιασθεί που να δικαιολογεί την επέμβαση του Εφετείου στα ευρήματα αξιοπιστίας του πρωτόδικου Δικαστηρίου.

Η έφεση απορρίφθηκε. Τα έξοδα να πληρωθούν από την περιουσία. 25

Έφεση.

- Έφεση από τους ενάγοντες κατά της απόφασης του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (Πογιατζής, Π.Ε.Δ. και Ν. Νικολάου, Ε.Δ.) που δόθηκε στις 9 Ιανουαρίου, 5 1988 (Αρ. Αγωγής 6266/84) με την οποία απορρίφθηκε η αγωγή τους με την οποία πρόσβαλαν την διαθήκη της Αγγελικής Αντωνιάδου.

Γ. Παπαθεοδώρου, για τους εφεσελόντες.

Γ. Νικολαΐδης, για τους εφεσίβλητους.

10

Cur. adv. vult.

ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Δ: Την απόφαση του Δικαστηρίου θα διαβάσει ο δικαστής Χρ. Αρτεμίδης.

- ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ.: Η Αγγελική Αντωνιάδου, το γένος Παπαθεοδώρου Χαραλάμπους, πέθανε στη Λευκωσία στις 15 26.4.84 σε ηλικία 83 χρόνων. Είχε αρκετή περιουσία την οποία άφησε εξολοκλήρου ως κληρονομιά στον Ιάκωβο Παναγή, με διαθήκη την οποία εκτέλεσε στις 13.6.83 στη Λευκωσία. Η μακαρίτισσα δεν κατέλειπε κατά το θάνατο της πατέρα ή μητέρα, σύζυγο, τέκνα ή κατιόντα τέκνου και 20 επομένως μπορούσε να διαθέσει ολόκληρη την περιουσία της οπουδήποτε επιθυμούσε σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 41(1)(γ) του περί Διαθηκών και Διαδοχής Νόμου Κεφ.195.

- 25 Οι δέκα ενάγοντες-εφεσελόντες είναι οι συγγενείς της μακαρίτισσας που, αν δεν εκτελούσε την επίδικη διαθήκη, θα κληρονομούσαν την περιουσία της. Με αγωγή τους, που εκδικάστηκε από το πλήρες Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, πρόσβαλαν τη διαθήκη προβάλλοντας τους εξής λόγους:

- 30 (α) Στην εκτέλεση της δεν τηρήθηκαν οι διατυπώσεις που ρητά προβλέπονται στο άρθρο 23 του Νόμου.

(β) Η διαθέτις δεν είχε κατά την εκτέλεση της διαθήκης δικαιοπρακτική ικανότητα λόγω πνευματικής αναπηρίας, και επομένως δεν ήταν σε θέση να αντιλαμβάνεται τις πράξεις της και τις συνέπειες τους, και,

(γ) Η εκτελεσθείσα διαθήκη είναι το αποτέλεσμα αδικαιολόγητου επηρεασμού και ψυχικής πίεσης που ασκήθηκαν εις βάρος της από τον εναγόμενο-εφεσίβλητο 1, Ιάκωβο Παναγή.

Μετά την ακροαματική διαδικασία, που ήταν μακρά, το πρωτόδικο δικαστήριο εξέδωσε την κρινόμενη εμπειρι- 10 στατωμένη απόφαση. Σ' αυτή αναλύονται με εμβριθεία τα νομικά σημεία που ηγέρθησαν και η μαρτυρία που προσκομίστηκε. Το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα, σύμφωνα με τη μαρτυρία που αποδέκτηκε ως αξιόπιστη και ορθή, πως η μακαρίτισσα ήταν μια γυναίκα μορφωμέ- 15 νη με γενική εμφάνιση κυρίας, που είχε πλήρη διαύγεια πνεύματος και που παρά την ηλικία της η όλη κοινωνική της συμπεριφορά και ανθρώπινη προσέγγιση την έκαμαν μια ενδιαφέρουσα γυναίκα, που μιλούσε για τις εμπειρίες της ζωής της και τα ταξίδια που έκανε. Το δικαστήριο 20 ικανοποιήθηκε επίσης, ουσιαστικά από τη μαρτυρία των ίδιων των εφεσειόντων συγγενών, πως η μακαρίτισσα τους αποστρεφόταν. Γι' αυτό και την χαρακτήρισαν ως ιδιόρρυθμη και εκκεντρική. Οι λόγοι βέβαια, για τους οποίους αποστρεφόταν τους συγγενείς της δεν ήταν δυνα- 25 τώ να αποκαλυφθούν στο Δικαστήριο γιατί μόνο η ίδια τους γνώριζε.

Το πρώτο πρόσωπο που προσήγγισε η μακαρίτισσα για να του ζητήσει να την βοηθήσει να κάμει τη διαθήκη 30 της ήταν ο μ. Μιχαήλ Μιχαηλίδης, τέως πρόεδρος Δικαστηρίου και μετέπειτα του Στρατοδικείου, ο οποίος την παρέπεμψε στο Χρ. Χρυσάνθου, δικηγόρο από τη Λευκωσία, που συνέταξε τη διαθήκη. Η διαθήκη υπογράφηκε από τη μακαρίτισσα με προσυπογράφοντες μάρτυρες τον Α. Ολύμπιο, τέως Αρχιπρωτοκολλητή του Ανωτάτου Δι- 35 καστηρίου και κατά τον ουσιώδη χρόνο μέλος της Επιτροπής Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας και κάποιον Σωκράτη Ρουπίνα.

Ο μ.Μιχαηλίδης, καταθέτοντας στο Δικαστήριο, ανέφερε πως συμβούλευσε τη μακαρίτισσα να αφήσει κάποια περιουσία και στους συγγενείς της. Η ίδια όμως ήταν αμετάπειστη. Επιθυμία της ήταν να κληροδοτήσει ολόκληρη την περιουσία της στον Ιάκωβο Παναγή. Αναφορικά με τις πνευματικές ικανότητες της μακαρίτισσας, και την εν γένει συμπεριφορά της, ουσιώδεις μάρτυρες ήταν μεταξύ άλλων, ο μ.Μιχαηλίδης, ο κ.Ολύμπιος, ο δικηγόρος κ.Χρυσάνθου και ο ίδιος ο Παναγή.

10 Η υπόθεση των εφεσειόντων ενώπιον του δικάσαντος δικαστηρίου ήταν προδήλως αδύνατη και βασιστήρικη, κατά κύριο λόγο, σε αόριστες υποθέσεις, βασισιμένες σε κανένα δυο μικροεπεισόδια της καθημερινής ζωής. Με ένα από αυτά, που το πρωτόδικο δικαστήριο ορθά έκρινε πως αν
15 πράγματι συνέβηκε θα προσέδιδε ουσία στην υπόθεση των εφεσειόντων, θα ασχοληθούμε και εμείς.

Ο δικηγόρος των εφεσειόντων περιέλαβε στο εφετήριο 19 συνολικά λόγους διατυπωμένους με πλήρεις λεπτομέρειες, τους οποίους ανέπτυξε ενώπιον μας επί μακρόν.
20 Δεν κατόρθωσε όμως να μας πείσει πως η πρωτόδικη απόφαση είναι με οποιοδήποτε τρόπο τρωτή. Η αγόρευση του ενώπιον μας βασίστηκε πάλιν εν πολλοίς σε θεωρίες και εικασίες από παρατραβηγμένα συμπεράσματα αστήρικτα από τη μαρτυρία που έγινε αποδεκτή από το πρωτόδικο
25 δικαστήριο.

Στην αρχή της αγόρευσης του, και μετά από κάποια συζήτηση, εγκατέλειψε τους ισχυρισμούς του για την προσβολή της διαθήκης σύμφωνα με τους οποίους κατά την εκτέλεση της δεν τηρήθηκαν οι διατυπώσεις που προβλέπει ο νόμος. Έτσι, οι νομικοί λόγοι της έφεσης περιορίστηκαν ουσιαστικά σε δυο, (α) πως η μακαρίτισσα κατά το χρόνο της εκτέλεσης της διαθήκης δεν είχε δικαιπρακτική ικανότητα λόγω πνευματικής αναπηρίας και (β), και αυτό είναι το βασικότερο, πως η διαθήκη ήταν το αποτέλεσμα
35 αδικαιολόγητου επηρεασμού και ψυχικής πείσης που ασκήθηκαν εις βάρος της από τον μοναδικό κληροδόχο της Παναγή.

Ο Παναγή ήταν ενοικιαστής της μακαρίτισσας και είναι κοινώς παραδεκτό πως είχε πολύ στενές φιλικές σχέσεις μαζί της. Η ίδια τον χαρακτήριζε σαν παιδί της. Αναφορικά με τις πνευματικές ικανότητες της μακαρίτισσας, γενικά την υγεία της και συμπεριφορά της, έχουμε ήδη αναφερθεί στη μαρτυρία των μ.Μιχαηλίδη, Ολύμπιου και Χρυσάνθου. Προσκομίστηκε και άλλη μαρτυρία εκ μέρους των εφεσιβλήτων, που απέδειξε πως η μακαρίτισσα ζούσε και διαχειριζόταν μόνη τα οικονομικά της με φυσιολογική ικανότητα. Η μοναδική δι'ιστάμενη μαρτυρία με αυτά τα στοιχεία ήταν η αόριστη διαπίστωση των εφεσειόντων πως κάποτε η μακαρίτισσα ξεχνούσε, πολύ φυσικό για την ηλικία της, και τους πλείστους ανθρώπους, και παντελώς άσχετο με την οποιαδήποτε ικανότητα της να εκτελέσει διαθήκη.

Το μεγαλύτερο μέρος της αγόρευσης του δικηγόρου των εφεσειόντων χρησιμοποιήθηκε για να τεκμηριωθεί το στοιχείο του αδικαιολόγητου επηρεασμού και της ψυχικής πίεσης, που κατ' ισχυρισμό υπέστη η μακαρίτισσα για την εκτέλεση της διαθήκης, εκ μέρους του εφεσίβλητου Παναγή. Για την απόδειξη του ισχυρισμού αυτού οι εφεσειόντες παρουσίασαν μαρτυρία ενώπιον του πρωτόδικου δικαστηρίου που αφορούσε, όπως είπαμε πιο πριν, ένα δυο μικροεπεισόδια για να δείξουν πως η μακαρίτισσα ήταν "ουσιαστικά φυλακισμένη και κάτω από τον απόλυτο έλεγχο του εφεσιβλήτου", όπως το έθεσε ο κ.Παπαθεοδώρου. Το δικαστήριο εξήτασε με προσοχή τη μαρτυρία αυτή, και την απέρριψε ως αναληθή. Ο δικηγόρος των εφεσειόντων προσπάθησε να μας πείσει να επέμβουμε και να ανατρέψουμε τα ευρήματα του δικαστηρίου. Θα εφλυαρούσαμε αν επαναλαμβάναμε αυτό που είναι χιλιοειπωμένο, ότι δηλαδή το εφετείο δεν επεμβαίνει για να υποκαταστήσει με τη δική του κρίση αυτή του πρωτόδικου δικαστηρίου σε ότι αφορά την αξιοπιστία των μαρτύρων. Περιοριζόμαστε να πούμε πως η υπόθεση των εφεσειόντων είναι απελπιστικά αδύνατη γιατί στερείται οποιοδήποτε ερείσματος τόσο στη νομική της πτυχή, όσο και στο πραγματικό της υλικό.

Το κατ' ισχυρισμό επεισόδιο, του οποίου κάμνουμε νύξη πιο πάνω, και που το δικαστήριο πολύ ορθά έκρινε

ως σοβαρό, αν ήταν πραγματικό, περιγράφεται στη μαρτυρία της Ολυμπίας Παπαθεοδώρου, μάρτυρος εναγόντων 11, ανηψιάς της μακαρίτισσας. Είπε η μάρτυρας πως 5, 6 ημέρες μετά τις 21.5.83 πήγε στο σπίτι της θείας της για να της πάρει φαγητό. Όταν πλησίασε την πόρτα της κουζίνας άκουσε κλάματα και φωνές, που αναγνώρισε πως ήταν της θείας της, και που φώναζε: "σταμάτα να με κτυπάς αχάριστε, θα σου υπογράψω". Προχώρησε αμέσως, ανέβηκε τη σκάλα και μπαίνοντας από την πόρτα της κουζίνας 10 συνάντησε ένα άγνωστο της πρόσωπο που έβγαινε έξω από το σπίτι. Πήγε μέσα και ρώτησε τη θεία της τί συνέβη και γιατί φώναζε πως την κτυπούσαν. Αυτή της απάντησε πως ήταν ο ενοικιαστής της και ότι είχε μαζί του προβλήματα. Η θεία της όμως την παρακάλεσε να μην πει τίποτε 15 για το επεισόδιο σε κανένα ούτε και στην αστυνομία. Η ίδια η μάρτυς όμως το ανέφερε στον αδελφό της κ. Παπαθεοδώρου, δικηγόρο των εφεσιβλήτων.

Το πρωτόδικο δικαστήριο απέρριψε τη μαρτυρία ως αναληθή κρίνοντας πως το επεισόδιο αποτελούσε σκόπιμο 20 δημιούργημα μετέπειτα σκέψης, με μοναδικό σκοπό την ενδυνάμωση της υπόθεσης των εφεσειόντων, στην οποία και η μάρτυς ήταν ενδιαφερόμενο πρόσωπο. Αξιολογώντας τη μαρτυρία το δικαστήριο σχολίασε και το γεγονός πως η έκθεση απαιτήσεως δεν κάλυπτε ισχυρισμούς 25 φυσικής βίας με ειδική αναφορά σ' αυτό ενόψει της σοβαρότητας του. Επίσης, αφού αναφέρθηκε στη νομολογία, έκρινε πως εν πάση περιπτώσει η μαρτυρία για το επεισόδιο και η δήθεν στιχομυθία της μακαρίτισσας με τη μάρτυρα στην απουσία του εφεσιβλήτου 1, που δεν αναγνωρίστηκε από τη μάρτυρα ως το πρόσωπο που έβγαινε από το 30 σπίτι, ήταν εξ ακοής μαρτυρία.

Ο δικηγόρος των εφεσειόντων, προσβάλλοντας πάνω σε αυτό το σημείο την πρωτόδικη απόφαση, εισηγήθηκε 35 πως η έκθεση απαιτήσεως καλύπτει επαρκώς τον ισχυρισμό για φυσική βία και ότι η επίδικη μαρτυρία δεν ήταν εξ ακοής και επομένως αποδεκτή.

Θα ήταν θεωρητική άσκηση εκ μέρους μας να ασχοληθούμε με την εισήγηση του δικηγόρου πως η υπο συζήτηση

μαρτυρία ήταν αποδεκτή, εφόσο το πρωτόδικο δικαστήριο την απέρριψε ως αναληθή και έδωσε πειστικούς και επαρκείς λόγους για την κρίση του. Συνοπτικά όμως αναφέρουμε τα εξής. Η μαρτυρία ήταν όντως εξ ακοής και δεν μπορούσε με αυτή να αποδειχτεί το επεισόδιο. Ο εφεσίβλητος 1 δεν ήταν παρών στην ισχυριζόμενη στιχομυθία, ούτε αναγνωρίστηκε από τη μάρτυρα πως ήταν το πρόσωπο που έβγαλε από το σπίτι της θείας της. Και όχι μόνο αυτό, αλλά ούτε αμέσως μετά, ή αργότερα, οι συγγενείς της μακαρίτισσας τον αντιμετώπισαν θέτοντας ενώπιον του την εγκληματική αυτή συμπεριφορά του. Προχωρούμε μάλιστα να πούμε, για να δείξουμε την ορθότητα του ευρήματος του δικαστηρίου, πως τέτοια συμπεριφορά των συγγενών, επί του προκειμένου θα ήταν αφύσικη, και μάλιστα ασύμφωνη με τους ισχυρισμούς τους, ότι δηλαδή η μακαρίτισσα ήταν πνευματικά ανάπηρη λόγω αρτηριοσκλήρυνσης και βρισκόταν σε κατάσταση πλήρους απομόνωσης που της επέβαλε ο εφεσίβλητος 1. Γιατί, αν έτσι είχαν τα πράγματα, δεν θα άκουαν την υποτιθέμενη παράκληση της μακαρίτισσας να μην αναφερθεί το επεισόδιο στην αστυνομία, ιδιαίτερα όταν αυτό περιήλθε στη γνώση του δικηγόρου κ. Παπαθεοδώρου, που ασφαλώς αντιλαμβανόταν το περιεχόμενο και πιθανές μελλοντικές επιπτώσεις στη φράση: "σταμάτα να με κτυπάς αχάριστε θα σου υπογράψω".

Ενόψει των ανωτέρω η έφεση απορρίπτεται. Τα έξοδα ενώπιον μας θα καταβληθούν από την περιουσία. Οι συγγενείς της μακαρίτισσας, που θα δικαιούνται στην περιουσία της, αν δεν έκαμνε τη διαθήκη με την οποία τους αποκλήρωσε, είχαν κάποιο ηθικό έρεισμα να θέσουν την εκτέλεση της διαθήκης στην κρίση του Δικαστηρίου. Δεν επεμβαίνουμε στη διαταγή για τα έξοδα του πρωτόδικου δικαστηρίου γιατί αυτή δεν αποτέλεσε λόγο έφεσης.

*Η έφεση απορρίπτεται. Τα
έξοδα της έφεσης να κατα-
βληθούν από την περιουσία.*